

Ткачук О.В.

студентка,

Науковий керівник: Мальцев В.С.

кандидат філологічних наук, доцент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

**ВЕРЛІБР МАРІЇ РЕВАКОВИЧ У ЗБІРЦІ «ЗЕЛЕНИЙ ДАХ»:
ВНУТРІШНЬО-ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ
ТА СТРОФІЧНА БУДОВА**

Поетка українського зарубіжжя Марія Ревакович стала учасницею Нью-Йоркської групи у другій половині 80-х років ХХ століття, видавши збірки «З мішка мандрівника» (Нью-Йорк, 1987), «Шепотіння, шепотіння» (Нью-Йорк, 1989), «М'яке Е» (Варшава, 1992). Збірка «Зелений дах» (1999) побачила світ у вже на історичній батьківщині, у київському видавництві «Родовід». До неї увійшли попередні поетичні книжки та зовсім нові поезії М. Ревакович.

Поетична творчість Марії Ревакович привертала увагу низки відомих українських літературознавців. Олександр Астаф'єв у антології «Поети «Нью-Йоркської групи»» подав основні віхи життєвого шляху М. Ревакович. Андрій Дрозда в статті «Видіння замість спогадів: образи незнаной вітчизни у поезії Романа Бабовала та Марії Ревакович» проаналізував образність та метафорику поезії учасників Нью-Йоркської групи. Польський літературознавець Тадей

Карабович у монографії «Міфопоетика Нью-Йоркської групи» побіжно розглядає творчість поетеси з міфологічного погляду, зупиняє увагу на її літературно-критичній діяльності. Наша стаття є однією з перших спроб з'ясувати версифікаційні особливості верлібрів Марії Ревакович у збірці «Зелений дах».

На наш погляд, поезія авторки є зразком сучасності, модерності та новаторства, адже вона переосмислила традиції старшого покоління митців української еміграції, посилаючись на модерні стилі, форми та змістові трансформації. Український літературознавець та поет Андрій Підпалый, досліджуючи поетичну специфіку верлібру та його розвиток в українській поезії ХХ століття, пояснює, чому для учасників групи панівною була верліброва форма: «...традиційне віршування не властиве для їхньої творчості, [...] бо вони не «втікали» у «традиційність» для реалізації мистецьких завдань» [1, с. 45]. Вільним віршем послуговувалися Богдан Рубчак, Богдан Бойчук, Віра Вовк, Женя Васильківська, Юрій Гарнавський та інші.

Одним із засновників та активних учасників Нью-Йоркської групи Юрій Гарнавський так характеризує творчість Марії Ревакович: «Поезія її цілком сучасна, вправно писана вільним віршем – традиція вільного вірша в Польщі практично так само сильна, як на Заході» [3]. Сама поетка у листуванні зазначає, що почала писати верлібром під впливом літератури польських поетів. Використовуючи словесно-виражальні можливості української мови, авторка у поетичних творах прагне до максимальної згущеності форми, ущільненості віршового рядка.

Журналістка газети «Червоний шлях» Євстахія Шимчук називає М. Ревакович «багатою на почуття» і додає: «Вірші поетеси – це не події, а почуття тихо-сильні та вічні, не зв'язані римо-ритмічною системою віршування. Свобода вислову без фонічної регламентації сягає душі читача і стає часткою його мислення» [4, с. 8]. У вільних віршах нашої авторки домінує думка, образ:

дорога завершена
простір між окремими словами
бринить твоєю музикою [2, с. 79].

Ритмічна єдність у верлібрах М. Ревакович забезпечується здебільшого композиційними, синтаксичними та стилістичними чинниками, які авторка передає через застосування анафори та

різних варіантів синтаксичного паралелізму. Наприклад, таку тенденцію простежуємо у вірші «бажала б»:

бажала б
збагнути тебе
в русі
усміхнених рук
...бажала б
охопити тебе
в скляних дзеркалах
що відбивають мою
танцюючу постать [2, с. 153].

Строфований неримований вірш у Марії Ревакович виступає у багатьох різновидах. Ю. Орлицький виділяє «подовжений» верлібр, великий за обсягом, із перелічувальною інтонацією та «відчутним вторгненням епічного початку», а також згущені, кроткі форми верлібру [5, с. 90]. У збірці поезій «Зелений дах» маємо два полюси вільного вірша:

– верлібри-мініатюри, що характеризуються стиснутими, лаконічними формами і подібні на східні жанри («в день весни», «у самотні ночі», «втомлена», «Диптих», «розбрелися», «мандрівки», «тиша», «тайна», «два океани самотності»);

– сюжетні верлібри з довгими строфами, поділеними на абзаци і близькі до віршів у прозі («Над могилою батька», «Лицем до землі», «Осінні ритми», «Прометей на зеленій стіні», «До старого дуба», «Смерть поета», «Вірш Особистий», «Перша картка з календаря (1947)»).

Вільні вірші М. Ревакович найчастіше складаються з двох і більше дистихів, терцетів і катренів. Перший рядок верлібрів здебільшого є метафорою, пояснення якої йде слідом. Розгляньмо поезію «Хвіст неба»:

*Місяць завис на гілці,
закривши лице серпанком дерева,
і висить так, гойдаючись,
мов хвіст неба або волосся ночі.*

Наприкінці вірша рядок здебільшого виконує роль висновку або пуанту:

білка притихла. Хвостом
зачепивши супокій небозводу,
понесла дві вуглини
тиші місяцю й осталась без зірок [2, с. 17].

Ю. Орлицький, досліджуючи специфіку верлібрів, вводить поняття строфоїду. ««Строфоїд» – це відділений з двох сторін пробілами фрагмент поетичного тексту, що характеризується, як правило, смисловою та інтонаційною закінченістю і функціонально відповідає класичній силабо-тонічній строфі» [5, с. 87].

У М. Ревакович однорядковий строфоїд усередині твору виконує переважно розповідну функцію:

...на табуреті
твої руки
у грудях червоно
на камені
білі миші
доїли
кусок білого сира [2, с. 164].

Або ж виконує роль рефрену, як у поезії «*Руки на табуреті*». Цікавим є вільний вірш, що складається лише із двох дворядкових строф:

в жіночому тілі
два бажання
і квітка процвітає
залишаючи овоч [2, с. 103].

Верлібр «*Смерть поета*» Марії Ревакович складається з чотирьох трирядкових строфоїдів. Принагідно зауважимо, що в цьому вірші поетка використала пунктуацію, що не є характерним для верлібру і залишила велику літеру на початку нового речення. Таких поезій у її доробкові зовсім мало, на відміну від тих, що зовсім не містять розділових знаків.

У творчій майстерні авторки знаходимо строфоїди з семи рядків («*Два «чи»*»), у кожному з яких винесено по декілька слів. Такий спосіб передачі думок, почуттів є легким для сприйняття:

самотність
завзялася
збудувати мені хату
не знаю що краще
чи бути без притулку
а чи мати дім
без дверей і вікон [2, с. 199].

Характерною ознакою верлібрів М. Ревакович є астрофічний вірш, поділ якого на періоди здійснюється за допомогою логічних пауз між синтагмами, що виражають завершену думку, як, наприклад, у вірші «у сїрі».

Таким чином, ми можемо з упевненістю говорити про самобутній вияв верлібрової форми у творчості М. Ревакович. Охарактеризувавши верлібр поетки на формально-структурному і внутрішньо-змістовому рівнях, бачимо, що авторка створює ефект так званої «щільності» тексту, використовує метафоричну заглибленість, асоціативність і цим досягає ідейно-концептуальної цілісності як у строфічних, так і астрофічних верлібрах. Марія Ревакович розірвала зі стереотипною образною системою й традиційним текстотворенням, вписавши свої тексти у нову форму модерної української мовотворчості.

Список використаних джерел:

1. Підпалій Андрій Володимирович. Маргінальні форми в українській поезії ХХ століття : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2004.
2. Ревакович М. Зелений дах: збірка. Київ : Родовід, 1999. 207 с.
3. Тарнавський Ю. Акварій у морі (Про минуле і сучасне Нью-Йоркської Групи). URL: <http://users.belgacom.net/babowal/akvarij.htm> (дата звернення: 12.03.2022).
4. Шимчук Є. Багата на почуття. Шлях перемоги. 21 лют. 1995. Ч. 7 (2131). С. 8.
5. Орлицкий Ю. Стих и проза в русской литературе : Очерки истории и теории. Воронеж : Изд-во ВГУ, 1991. 200 с.